

Historisk återblick

För att ge en viss relief åt föreliggande skildring kan det ha sitt berättigande, att så långt det är möjligt, ge en kortfattad beskrivning av de kyrkliga förhållandena före år 1795, dvs. den tidsepok, då Björna var en del av Själevads socken.

Sedan Ansgar, »Nordens apostel», och efterföljande missionärer infört kristendomen till mälardalslandskapen på 800-talet, tog det flera århundraden, innan den mera allmänt blev antagen i södra Norrland. Missionsverksamheten skedde icke utan komplikationer, eftersom den gamla asatron var djupt rotad i människornas föreställningsvärld. Det berättas t. ex., att den utsände missionären Stenfinn eller Staffan under sitt missionerande i Hälsingland blev dödad av hedningarna på skogslandet Ödmården omkring år 1060. Till minne härav restes en minnessten på vilken det står: »Staffan Hälsinglands apostel led enligt sägnen martyrdöden i denna trakt».

Staffanstenen vid byn Sjalstuga på Ödmården.

Hälsingland var till långt fram i medeltiden landet norr om Uppland så långt odlad bygd fanns. Vi var alltså hälsingar en gång i tiden! I detta stor-Hälsingland gällde hälsingelagen ännu i slutet på 1300-talet.

Kristendomens totala seger i Ångermanland torde ha ägt rum under senare hälften av 1200-talet. I och med dess införande växte den kyrkliga organisationen fram och erhöll den form den i stort sett bibehållit till i dag. Sockenbildningen med sockenkyrkan i centrum var därmed ett faktum, och i början på 1300-talet hade landet norr om Härnön, vilket kallades för Ångermannaland (efter Ångerviken, som Ångermanälven bildar), ordnade kommuner upp till Ume älv. Det bör i detta sammanhang påpekas, att ända fram till år 1862 var kyrkoförsamling och sockenkommun ungefär samma sak, där samtliga ärenden avgjordes på sockenstämmor. Först därefter blev det en uppdelning i kyrklig och borgerlig kommun, där respektive ärenden behandlades på kyrkostämma och kommunalstämma.

Själevads socken, dit Björna hörde, var ett av de större pastoraten i Ångermanland vid 1300-talets början. Detta framgår av en skattelägningsåtgärd, påbjuden av påven år 1312 för understödjande av ett korståg. Uppsala ärkestift verkställde denna uttaxering år 1314 och de följande fem åren. För socknarna i norra Ångermanland blev den årliga skatten (gården) följande: Nätra 10 öre, Själevad 12 öre, Grunsunda 4 öre. (8 öre = 1 mark.)

Så gick århundradena under skiftande öden för befolkningen. Krig och nödår tog sin tribut, men det var en härdad folkstam, som överlevde och förkovrade sig. Det ligger väl något i vad forskaren Abraham Abrahamsson Hülphers på 1770-talet bl. a. skriver om Själevad i sin sockenbeskrivning: »Det förtjänar nämnas, att flit och idoghet med sparsam och försiktig hushållning icke saknas, så att allmogen merändels är välmående - - -»

Björna, fordom kallat »Själevads västra fjällbygd», var i hög grad en isolerad bygd med ringa befolkning. Enligt 1550 års skattebok fanns sammanlagt 15 hemmansrökar i de sju byarna Björna, Björnsjö, Leding, Gide, Mattarbodum, Movattnet och Hemling. År 1740 var det 18 hemmansrökar, och enligt 1767 års mantalslängd fanns 26 hemmansrökar, och hela befolkningen utgjorde 248 personer.

Från omkring år 1750 anlades många nybyggen, varigenom byarnas antal och befolkningens storlek väsentligt ökade.

I denna i stort sett väglösa bygd med 5-6 mil till kyrkan och socknens centrum levde man sitt liv för sig, men allteftersom tiden gick och befolkningen ökade, växte det fram ett allt starkare behov av att få bilda egen församling och egen socken.

Kapell i Hemling - verklighet eller fantasi?

Enligt den folkliga traditionen lär det ha funnits ett kapell i Hemlings by. Den tidigare nämnde Abr. Hülphers påstår i sin sockenbeskrivning, att vid Hemlings by fem mil från kyrkan ses lämningar efter något kapell. Denne har fått sina informationer av kyrkoherden Johan Lochnæus i Själevad år 1768. Det är rätt märkligt, om församlingens präst lämnat sådana upplysningar utan att ha ett visst underlag för sitt påstående. Till saken hör, att kyrkoherden i Själevad Johan Joannes (Joen Jönsson) år 1586 hade ett hemman i Hemling, vilket födde sex kor. Detta är i och för sig ej så märkligt, eftersom en del av forna tiders präster kunde ha jordbruk på andra platser än där de bodde. Och dåtidens prästerskap levde ju till stor del på det jorden gav.

Folkskollärare Erik Nylander, Domsjö, vilken gjort ingående forskning, har på basis av det källmateriel, som stått honom till förfogande, ej funnit bevis på förekomsten av ett dylikt kapell. Trots detta anser herr Nylander, att det icke är tillbörligt att helt avfärda tanken på att det funnits ett kapell i Hemling som fria fantasier, då traditionen ofta innehåller en kärna av sanning, och det må han ha rätt i.

Det var kanske, när allt kommer omkring, en mycket enkel gudstjänstlokal - så enkel att dåtidens myndighetspersoner ej fann anledning att närmare beskriva den. Kanske kyrkoherden Joen Jönsson hade uppfört ett litet kapell för sig, sitt husfolk och de fåtaliga grannarna att användas vid de tillfällen han besökte sitt hemman. Om det icke var någon annan - lapp eller svensk - som uppfört sitt eget lilla kapell. Orimligt är det ju inte!